BESTANDSPLAN FOR ELG, HJORT OG RÅDYR 2026 - 2029

KVIKNE STORVILTVALD

Innholdsfortegnelse

Innledning. 4
Planperiode og områdeavgrensning. 4
Målsettinger. 6
Delmål elg 7
Delmål hjort. 7
Delmål rådyr. 8
Status 9
Status elg. 9
Status hjort. 14
Handlingsdel. 17
Avskytingsstrategi for elg. 17
Begrunnelse for valgt fordeling i uttaket. 18
Avskytingsstrategi for hjort. 19
Avskytningsstrategi for rådyr 19
Vedlegg. 21
Avgift ved feilskyting av elg. 21
Ytterligere vurderinger, elg. 22
Uttak av elgku uten kalv 22
Høyt uttak av yngre dyr 23
Dreiing av kjønnsforholdet 23
Langsiktig effekt av ”negativ jaktseleksjon” 23

Forsidebilde: Hjortebukk på Bakken, Kvikne. Foto: Pål-Kristian Storinset.

Innledning.

Retten til å drive jakt og fiske har gjennom århundrene utviklet seg til en grunneierrett som normalt ligger til den enkelte landbrukseiendom.

Eiendomsforholdene i norsk utmark omfatter privat grunn (ca. 50 %), statens grunn (35 % stort sett i Nord-Norge), statsallmenninger (11 %), bygdeallmenninger (3 %) og kommunal grunn (1 %). Mens statsgrunn og allmenninger stort sett utgjør store og velarronderte områder, er den private utmarka oppstykket i et stort antall eiendommer, og det er nesten alltid behov for å forvalte flere eiendommer sammen ved å opprette et bestandsplanområde for å få til en hensiktsmessig forvaltning og bruk av viltet.

Hjorteviltforskriften (FOR-2016-01-08-12) tar for seg arbeidet med bestandsplaner og sier blant annet at kommunen kan godkjenne en flerårig, maksimalt 5- årig bestandsplan. Kvikne storviltvald utgjør et bestandsplanområde med en egen bestandsplan og vi har valgt å lage en 4- årig bestandsplan. Dette for å være i takt med bestandsplanperiodene for Nord- Østerdal Røros Elgregion (NØRE), vestre område.

Bestandsplandokumentet er utarbeidet av Kvikne Utmarksråd v/daglig leder og hjorteviltansvarlig i samarbeid med jaktrettighetshaverne innen Kvikne Storviltvald.

Planperiode og områdeavgrensning.

Planperioden strekker seg fra og med jaktåret 2026 til og med 2029. Den 4-årige plansyklusen er for å være i takt med elgregionens bestandsplanperiode.

Kvikne storviltvald[1] består av jaktfelt for elg hvor samtlige felt er betalende medlemmer av Kvikne Utmarksråd. Kvikne Utmarksråd, ved daglig leder, er valdansvarlig[1] og opptrer på vegne av jaktrettshaverne[2] overfor kommunen i saker som berører valdet. Valdet er sammenhengende og har en avgrensning og en form som gjør det egnet[3] til jakt på elg, hjort og rådyr, og som gjør det sikkerhetsmessig forsvarlig å utøve jakt.

Valdet avgrenses av Tynset kommunes yttergrenser i vest, nord og øst. I sør danner den tidligere soknegrensa til Kvikne valdgrense. Eneste unntak er Leiran/Låggia utmarkslag i sørvest.

[1] jf. § 9 i Forskrift om forvaltning av hjortevilt (FOR-2016-01-08-12)
[2] jf. § 27 i Lov om viltet (LOV-1981-05-29-38)
[3] jf. § 9 i Forskrift om forvaltning av hjortevilt

Tabell 1: *Medlemsoversikt Kvikne Storviltvald per 2026.*

Jaktområde	**Kontaktperson(er)**	**Jaktfelt**	**Tellende areal (daa)**
Burudalen	S. Munkhaugen	Burudalen	12 170
Innerdalen	O. Rønning	Innerdalen	9 900
Kvikne nord	A. Frengstad	Kvikne nord	44 800
Kvikne vest	S. Grue	Nerbygda vest	11 950
Kvikneskogen	A. L. Kregnes	Såttdalen, Løkkjelia, Tunntjønnfeltet, Tørresvangen/Kløftåsen, Estensvollan	61 677
Nappsjøsameiet	N.I. Børli / M. Grue	Nappsjølia	1 960
Nedre Dølvad	S. M. Storaas	Nedre Dølvad	12 040
Nordskogen	S. M. Storaas / P. K. Lund	Nordskogen	18 190
Odden/Prestlien	A. Granvold	Odden/Prestlien	11 000
Ulvmoen	H. J. Storinnset	Ulvmoen	12 070
Vollan	K. O. Nymoen	Vollan	33 200
Ya/Gryta	K. F. Sørensen	Ya/Gryta	20 770
Øvre Dølvad	I. Hylen	Øvre Dølvad	5 915
		Totalt	**255 642**

Tellende areal[4] for elg i valdet er 255 642[5] dekar (se tabell 1). For elg, hjort og rådyr har ikke arealet alene vært brukt som grunnlag for tildeling av fellingsretter internt i valdet. Rettighetshaverne har hatt et møte med diskusjon om fordeling av elg hvor også elgtetthet lokalt og fellingshistorikk påvirker fordelingen internt. For rådyr har det vært kvotefritak[6], og dette har fungert bra. Det felles ikke mange rådyrene på Kvikne, stort sett bare et ensifret antall årlig. Den største dødeligheten er påkjørsler av motorkjøretøyer på Rv 3.

[4] jf. § 2 & 8 i Forskrift om forvaltning av hjortevilt
[5] Arealberegnet 2015
[6] jf. § 20 i Forskrift om forvaltning av hjortevilt

Målsettinger.

Overordnet mål for artene elg, hjort og rådyr er en forvaltning som gir bestander med optimal produksjon, sunne og friske dyr, og med en passende bestandsstørrelse i forhold til leveområdenes biologiske bæreevne og i forhold til andre samfunnsinteresser innenfor de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter.

Planen inneholder målsetting for bestandsutviklingen og plan for den årlige avskytningen i antall, fordelt på alder og kjønn. Planens målsetting skal ta hensyn til offentlige målsettinger dersom noen slik foreligger. Godkjent bestandsplan skal gi grunnlag for at kommunen skal gi en samlet fellingstillatelse for hele planperioden som valgfrie dyr.

Måloppnåelse fra forrige bestandsplanperiode blir vurdert under status for hver art. Hovedmål i denne planperioden er det samme som forrige periode. Elg- og hjortebestandene skal stabiliseres på dagens nivå. Dette skal gjøres innenfor bærekraftige rammer for landbruket, skogbruket og øvrige samfunnsinteresser.

Generelle delmål:

- Jegerne skal rapportere i appen sett- og skutt eller hjorteviltregisteret.
- Det skal tilstrebes en fellingsprosent på minimum 80% for elg og 75 % for hjort pr år på vald- og bestandsplannivå.
- Det oppfordres til å ta ut små dyr (skrapdyr).
- Slaktevektene, særlig kalver, bør økes over tid. Gode slaktevekter er en bra indikator på en bestand i bra balanse med beitet.
- Forvaltningen bør innrettes slik at en sparer en stor andel eldre dyr. I det totale uttaket må det tilstrebes en kjønnsfordeling på 50/50.

Plan for bestandsutvikling og avskytning.

På Kvikne er det lite elg som er stasjonær gjennom året, men det virker som om antallet som overvintrer innen valdet øker. De aller fleste kommer imidlertid trekkende til Kvikne når snøen smelter og forlater når snøen faller. Dette medfører at grunneierne på Kvikne ikke kan forvalte stedegen stamme, men må delta i større regionale grunneiersammenslutninger som forvalter arealer som dekker elgens helårige levested. Bestandsutviklingen i Kvikne er derfor avhengig av forvaltningen i andre deler av Nord-Østerdal, spesielt i vinterbeiteområdene i Glåmdalføret. Eksempelvis kan jakt i Glåmdalføret, etter at elgen har forlatt Kvikne pga. snømengden, få negative konsekvenser for vår bestandsutvikling.

Når det gjelder hjorten virker det som om andelen overvintrende innen valdet er stabil. Det igjen gir oss mulighet til å påvirke bestanden gjennom fôring og andre tiltak i vinterhalvåret. Det ser ut til at de dyrene som trekker ut om høsten drar både sør og nordover, med hovedtyngden mot nord og nordvest.

Rådyrenes overlevelse er i stor grad avhengig av snøsituasjonen og mattilgang i vinterhalvåret. Vinterfôring påvirker dermed i stor grad bestanden.

Overordnende mål:

- Kvikne ønsker å stabilisere elgbestanden på dagens nivå og vil etterstrebe dette i den årlige avskytingen.
- Kvikne ønsker å stabilisere hjortebestanden på dagens nivå og vil etterstrebe dette i den årlige avskytingen.
- Kvikne ønsker å stabilisere rådyrbestanden på dagens nivå og vil etterstrebe dette i den årlige avskytingen.

Delmål elg

- Målet er en stabil kvote på maks 45 dyr alle årene av bestandsplanperioden. Kvote, kvoteinndeling og fellingsresultater skal evalueres etter at 2. jaktår i planperioden er gjennomført.
- I slutten av planperioden skal avskytingen fordeles med 42 % okse eldre enn kalv, 28 % kyr eldre enn kalv og 30% kalv.
- Gjennomsnittlig fellingsprosent for elg i planperioden bør stabiliseres rundt 80 % med et akseptert avvik.
- Vi skal prøve å stabilisere forholdet *ku per okse* på omlag 1,2 - 1,5.
- Vi skal prøve å heve andel *kalv per kalvku* til 1,2 – 1,5.

Våre målsetninger om bestandstetthet kan vi nå ved å la være å skyte de store og velutviklede kuene. Er vi samtidig forsiktig med tilsvarende okser klarer vi å bevare gode avlsegenskaper. Store, eldre kyr (4 – 9 år) produserer ofte tvillingkalver, og ved å bevare disse kan vi heve andelen kalv per kalvku og derigjennom elgtettheten. Store elgkyr foretrekker store elgokser og vekt og alder henger like nøye sammen som vekt og kjønnsmodning, alder og gevirutvikling, produksjon og alder.

Delmål hjort.

Hos hjorten er andelen store bukker («haremsbukker») viktig for bestandsutviklingen i et område, da hindene som regel vil trekke inn til områder der dominante bukker oppholder seg og gjerne gjør sin tilstedeværelse kjent gjennom brøling.

- Kvikne skal ha en stabil hjortekvote på 30 dyr alle årene av bestandsplanen. Kvote, kvoteinndeling og fellingsresultater skal evalueres etter 2. jaktår i planperioden.
- Gjennomsnittlig fellingsprosent for hjort i planperioden bør økes til- og stabiliseres ved ca 80 % med et akseptert avvik.
- Det bør maksimalt felles 15 % stor bukk og 20 % eldre kolle per år. I slutten av planperioden skal avskytingen fordeles slik at det maksimalt er felt 20 % eldre kolle, 15 % stor bukk og resten fordelt på kalv/ungdyr.
- Det skal føres skjema for "sett hjort" i planperioden.
- Felling av hjort skal registreres på www.kvikneutmarksrad.no av jeger/jaktlag selv fortløpende.

Delmål rådyr.

- Vi ønsker å stabilisere bestanden av rådyr, samt jobbe for økt utnyttelse av rådyret som ressurs.
- Felling av rådyr skal registreres på www.kvikneutmarksrad.no av jeger/jaktlag selv fortløpende.

Status

Kvikne er betalende medlem i Nord-Østerdal-Røros Elgregion (NØRE) som er en sammenslutning av storviltvald innen hele eller deler av følgende kommuner: Holtålen, Røros, Engerdal, Os, Tolga, Tynset og Rendalen. Regionen utgjør det område som den felles elgstammen bruker gjennom året, og ny kunnskap om elgens bruk av leveområdet kan gjøre det nødvendig med justering av regiongrensene, til å også omfatte områder i andre kommuner.

NØRE utarbeider en flerårig bestandsplan for samme perioder som Kvikne Storviltvald. Kvikne Storviltvald er betalende medlem i NØRE og skal gjennom medlemskapet forholde seg til regionens vedtak.
Da Kvikne sin bestandsplan allikevel viker noe fra regionplanens vedtatte strategi, begrunnes dette godt i plandokumentet. Planen sendes, i likhet med NØRE Vest sin plan, Tynset kommune for kommunal godkjenning.

Forskrift om jakt- og fangsttider er gjeldende for jaktsesongene fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028

Status elg.

Kvikne er prisgitt elgforvaltningen i Nord-Østerdal-Røros elgregion og dette kommer svært godt til syne når vi registrerer hva som er sett av elg på Kvikne, og spesielt godt når vi ser på de årlige variasjoner i andel sett ku per okse (tabell 2). Slik variasjon kan kun komme til syne når antall observasjoner er for få, eller for områder som mer eller mindre tilfeldig brukes av elg. De siste årene har andelen ku per okse ligget under målsettingen, mens siste året av planperioden var andelen på nedre del av målsettingen. For kommende planperiode har vi valgt å sette mål om ku pr okse til 1,2 – 1,5 ettersom dette er målsetningen i planen for NØRE i samme periode.

Tabell 2: *«Sett elg-» statistikk for Kvikne Storvald de to siste bestandsplanperioder.*

Jaktår	Felt per jegerdag	Sett per jegerdag	Sett ku per okse	Sett kalv pr Ku	Sett kalv pr kalvku	% ku med kalv av alle kyr	% felt okse av sette okser	% felt ku av sette kyr	% felt kalv av sette kalver	Antall jegerdager
2018	0,053	0,50	1,01	0,36	1,13	29,25	12,38	7,55	21,05	549
2019	0,052	0,54	1,33	0,73	1,23	59,05	12,66	5,71	15,58	541
2020	0,070	1,00	1,67	0,54	1,21	43,89	12,88	4,98	7,56	525
2021	0,061	0,53	0,88	0,68	1,07	61,29	12,26	7,53	19,05	527
2022	0,038	0,73	1,52	0,76	1,11	64,85	9,02	2,97	6,49	733
2023	0,043	0,67	0,99	0,62	1,27	48,26	7,51	4,07	11,32	745
2024	0,054	1,18	0,95	0,66	1,10	54,02	5,91	2,23	8,84	588
2025	0,064	1,00	1,20	0,66	1,17	55,61	11,04	2,55	9,3	546

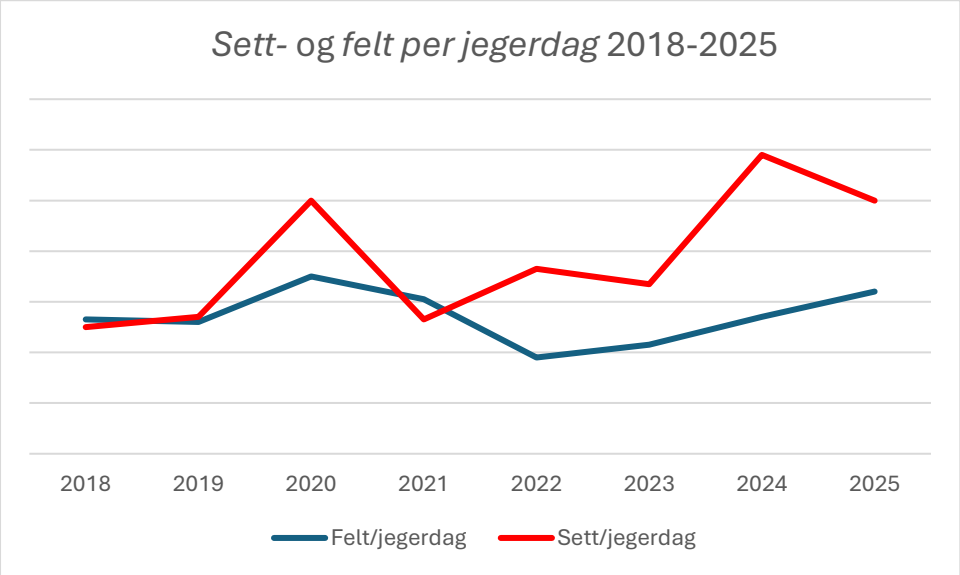

Figur 1. *Sett-* og *felt elg-data for Kvikne storviltvald 2018 – 2025.*

Avskytingsresultat elg.

Alle jaktlag har plikt til å opplyse om fellingsresultatet. Valdansvarlig representant skal levere fellingsrapporten til kommunen 14 dager etter jaktas utløp. Kommunen skal rapportere fellingsresultatet til SSB 30 dager etter siste jaktdag[7]. Statistisk sentralbyrå bearbeider resultatene kommunevis og publiserer det. Dette er viktige data når kommunen og rettighetshavere skal vurdere

[7] Jfr. § 32, Forskrift om forvalting av hjortevilt

bestand og fellingskvoter. Fellingstall er tilgjengelig for alle på www.ssb.no og www.hjortevilt.no.

I planperioden 2022-2025 ble det felt totalt 127 elg med fordelingen 28 % eldre okse, 13 % eldre ku, 17 % ungdyr okse, 6 % ungdyr ku, 20% hannkalv og 17 % hunnkalv (figur 2, tabell 3). Vi ligger noe høyt på avskyting av eldre okse og noe lavere enn målene på avskyting av eldre ku. Kjønnsfordelingen i uttaket er også noe skjevfordelt og således utenfor målsettingen (Tabell 3, figur 2). Kjønnsfordelingen for dyr eldre enn kalv ser endqa verre ut (figur 3), men legger man til avgang til vei for hodyrene i samme periode tegner det seg et annet bilde (figur 4).

Andelen ku per okse lå under minimumsmålet på 1,2 inn i siste bestandsplanperiode og er nå i en svakt økende utvikling. Det samme gjelder andelen tvillingkyr dlertid viser uansett at vi ikke kan skyte mer ku på Kvikneavskytinga likevel riktig og totalt sett ligger vi innenfor på målsetting om felling av 55 % hanndyr.

Tabell 3: Tildelte og felte elg Kvikne Storviltvald de to siste bestandsplanperioder.

Jaktår	Felte hannkalver	Felte hunnkalver	Felte 1-årige hanner	Felte 1-årige hunner	Felte eldre hanner	Felte eldre hunner	Tildelt totalt	Felte totalt	Fellingsprosent
2018	5	3	5	4	8	4	34	29	85
2019	7	5	3	3	7	3	34	28	82
2020	3	6	7	7	10	4	38	37	97
2021	3	9	5	4	8	3	40	32	80
2022	5	5	5	3	7	3	40	28	70
2023	7	5	6	2	7	5	40	32	80
2024	8	5	5	2	9	3	40	32	80
2025	5	7	5	0	13	5	40	35	88

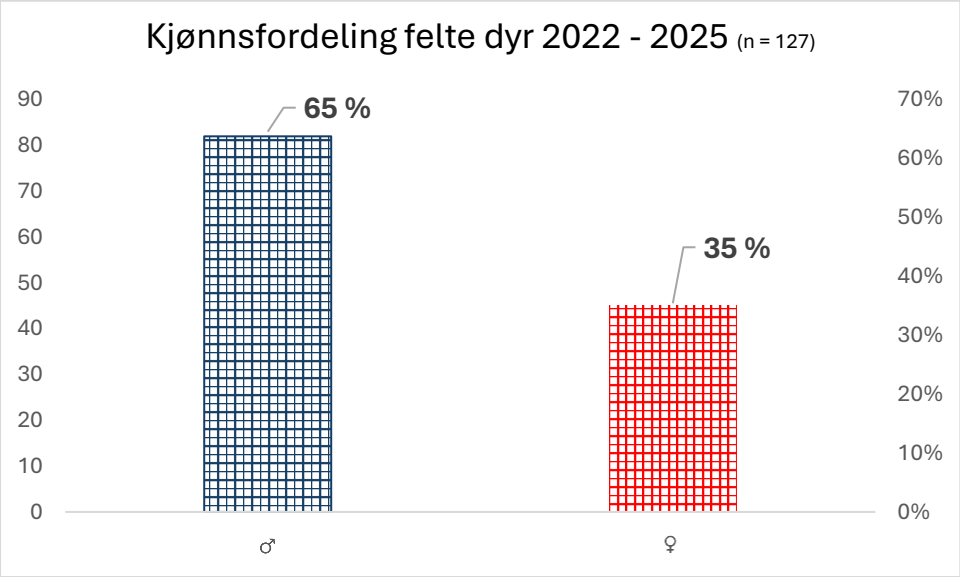

Figur 2: *Kjønnsfordeling felte elg siste bestandsplanperiode.*

Det skytes en høy andel hanndyr under elgjakten på Kvikne hvilket gjør kjønnsbalansen i uttaket skjev (figur 2). Ser man på kjønnsfordelingen for *dyr eldre enn kalv* i siste planperiode, er den enda skjevere (figur 3).

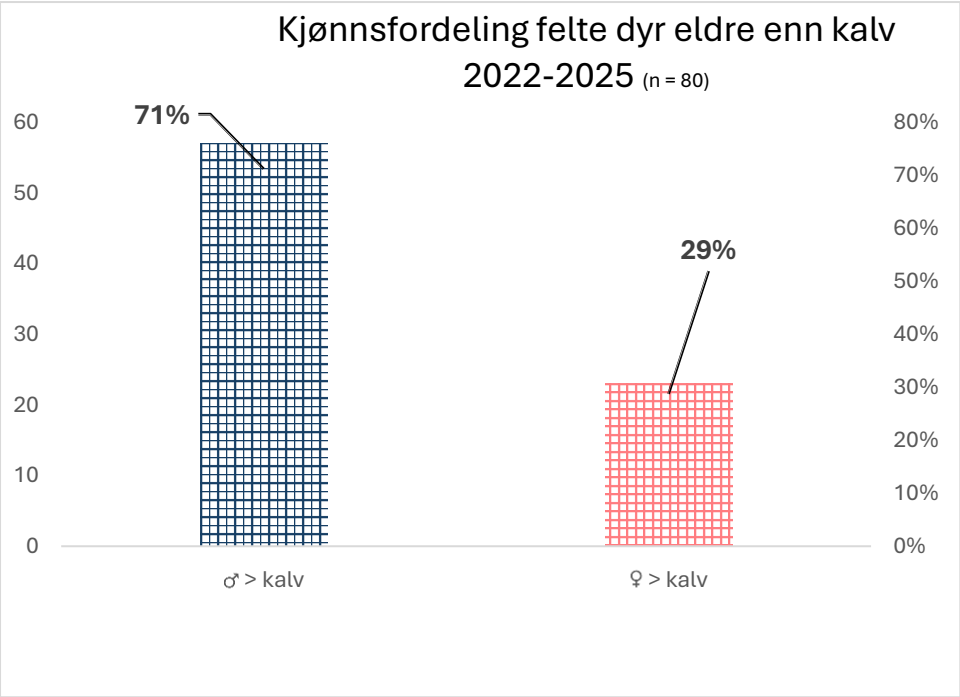

Figur 3. *Kjønnsbalanse i jaktuttaket 2022 – 2025 for dyr eldre enn kalv.*

Legger man til avgang til vei for hodyrene i samme periode, balanseres bildet og man nærmer seg ønskete verdier (figur 4). Avgang til vei for hodyr er viktig informasjon som må følges opp årlig.

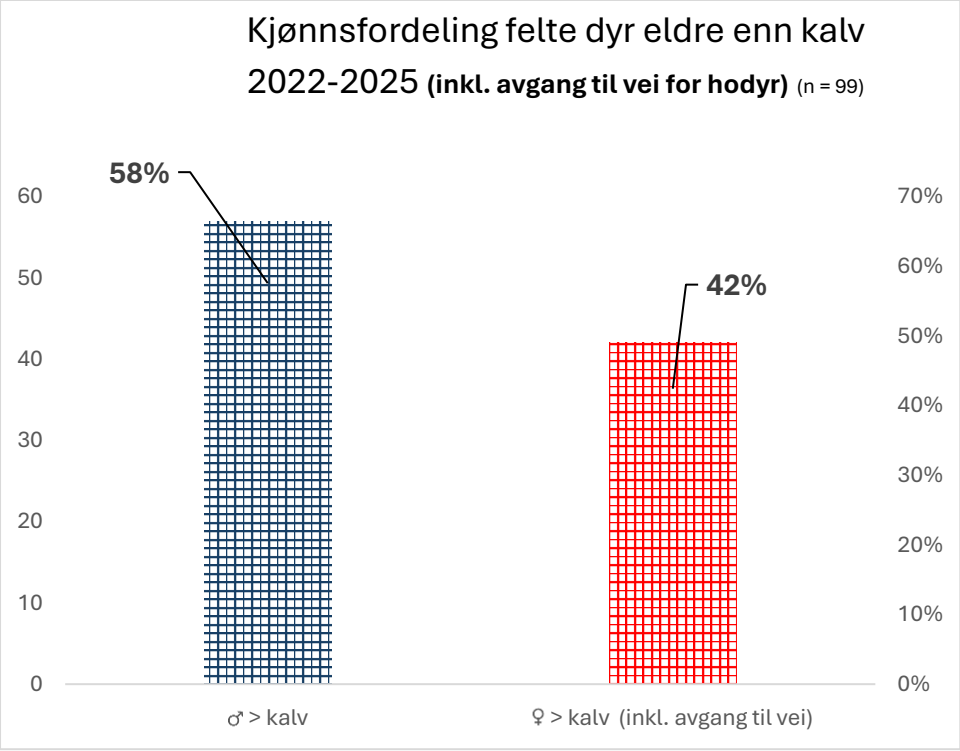

Figur 4. *Kjønnsbalanse i jaktuttaket 2022 – 2025 for dyr eldre enn kalv inkl. avgang til vei for hodyr i samme periode.*

Slaktevekter.

Høy kroppsvekt er en fordel. Kalvenes vekt og utvikling er avhengig av vekta og kondisjonen til kua. En stor mor i godt hold, føder som regel én eller to store kalver med store overlevelsesmuligheter. Dette er et godt utgangspunkt for videre vekst. En liten mor i dårlig kondisjon føder gjerne kalv senere på sommeren og med lavere kroppsvekt. Kalvene blir dermed født rett inn i en negativ spiral (liten kalv → liten åring → liten voksen). Kuene kan imidlertid utsette kalvproduksjonen i ett eller to år for å vokse seg store[8]. Vektutvikling hos kalver og åringer har klar sammenheng med sommerværet. Høy gjennomsnittstemperatur og mye sol fører til lavere vekter enn en kald, skyet sommer. Dette skyldes at høy gjennomsnittstemperatur fører til rask vekst og tidlig frafall av fôrverdi[9]. Det er også påvist en sammenheng mellom vekt og høyde over havet, og vekt og bestandstetthet [15]. Kalvevekten har en klar negativ sammenheng med høyden over havet. For åringer er sammenhengen også tydelig, men noe mindre. Slaktevektene på Kvikne (figur 3), viser at slaktevektene er jevnt over gode og stabile.

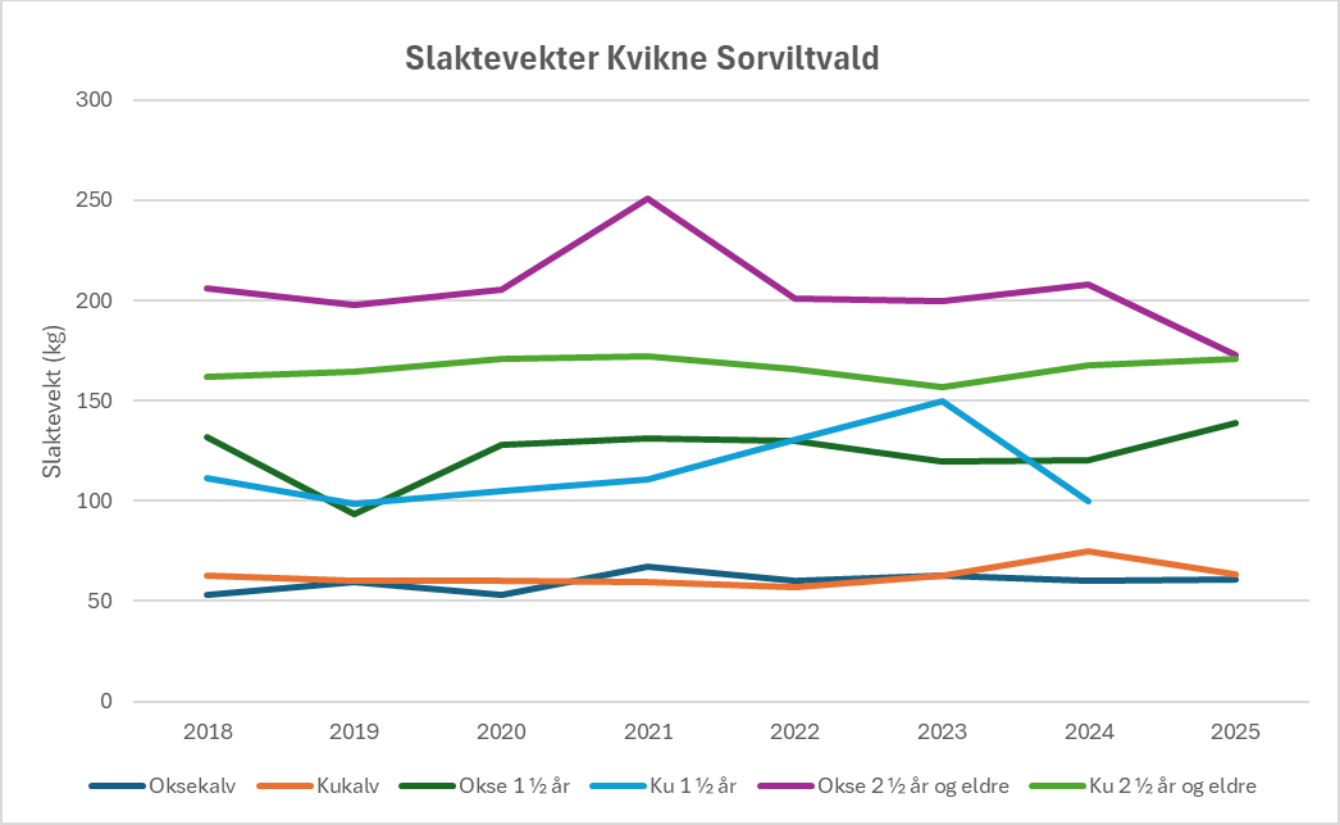

Figur 5. *Utvikling i slaktevekter for elg, Kvikne Storviltvald*

[8] Jerstad, K., Solbraa, K. & Knutsen, S. 2003: Målrettet elgforvaltning – bedre ressursutnytting. ISBN 82-529-2677-0.
[9] Hjeljord, O. 1996. Dr. agric. Thesis 1996. Moose (*Alces alces*) habitat quality – an empirical approach. Department of Biology and Nature Conservation Agricultural University of Norway.

Status hjort.

Avskytningsresultat og sett-data

Totalt i planperioden 2022 - 2025 er det av en kvote på 80 dyr felt 54. Dette gir en fellingsprosent på 68 % (59 % forrige periode) i perioden, med en årlig variasjon mellom 35 % og 95 %. Kvoten har for hele perioden vært stabil på 20 dyr årlig. Det er felt 61 % hanndyr og 39 % hodyr uansett alder gjennom planperioden.

Det er felt ca. 22 % kalv, 26 % ungdyr og 54 % voksne hjort (figur 4 og tabell 4). Eldre bukk utgjør den største kjønns-/aldersgruppen med 34 % av alle felte dyr, men merk at denne kategorien inneholder alle bukker eldre enn 1,5 år. Av dette ser vi at det felles litt for mye hanndyr på Kvikne selv om kvotetildelingen har lagt opp til ei jevn avskyting fordelt på alder og kjønn. Dette kommer av at de år hvor fellingsprosenten har vært lav, er det bukkene som blir felt først. I år med lav fellingsprosent vil vi derfor kunne få en overvekt av voksne hanndyr i avskytinga. Et mål i kommende planperiode er å opprettholde høy avskyting for å sikre kjønnsbalansen i uttaket totalt.

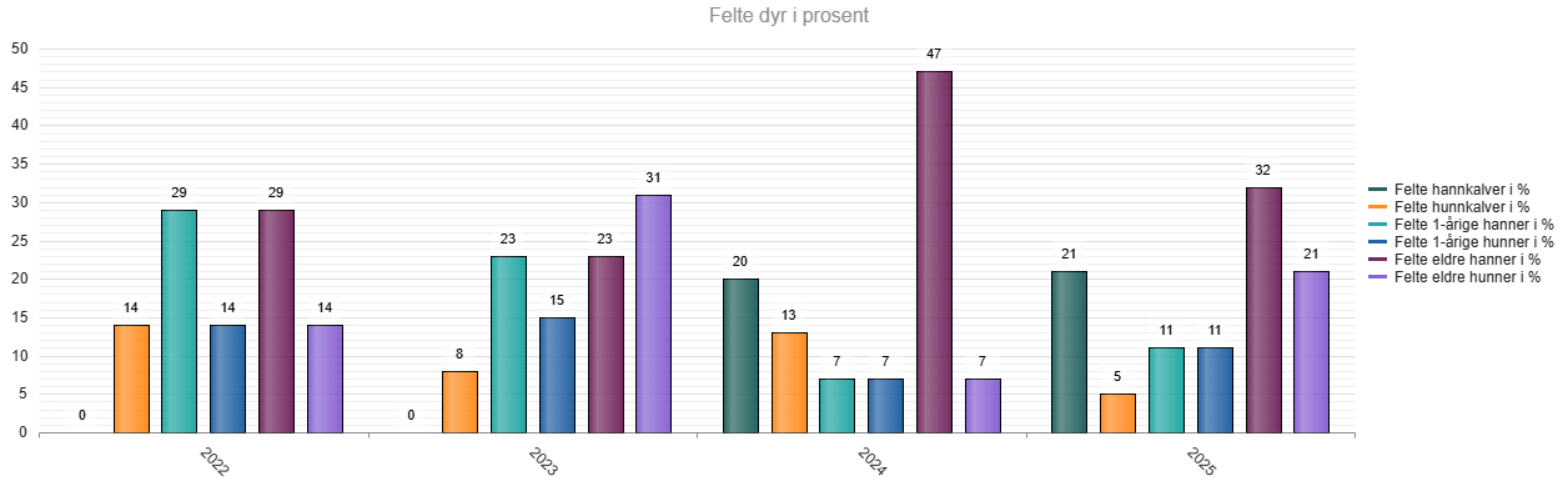

Figur 6. *Fellingsprosenter fordelt på kategorier av hjort for Kvikne Storviltvald 2022 – 2025.*

‘

Tabell 4: *Tildelte og felte hjort to siste bestandsplanperioder.*

Jaktår	Felte hannkalver	Felte hunnkalver	Felte 1-årige hanner	Felte 1-årige hunner	Felte eldre hanner	Felte eldre hunner	Tildelt totalt	Felte totalt	Fellingsprosent
2018	1	1	2	1	5	2	20	12	60
2019	0	4	4	2	4	2	20	16	80
2020	0	2	4	0	4	1	20	11	55
2021	1	0	3	0	3	1	20	8	40
2022	0	1	2	1	2	1	20	7	35
2023	0	1	3	2	3	4	20	13	65
2024	3	2	1	1	7	1	20	15	75
2025	4	1	2	2	6	4	20	19	95

Vi har fortsatt et for lite datagrunnlag for sett-hjort for å kunne si noe sikkert om bestandsutviklinga på grunnlag av hva som blir sett under jakta. Hjorten forflytter seg en del innad på Kvikne og hva som blir sett av jegerne det enkelte år kommer mye an på hvor hjorten holder til dette året og hvor det jaktes. Siste års (2025) sett-hjort data viser også underrapportering av jaktinnsatsen noe som påvirker sett- og felt per jegerdag spesielt. Andelen kolle per bukk og spissbukk per bukk er på akseptabelt nivå (tabell 5).

Tabell 5: *Sett hjort-data to siste bestandsplanperioder.*

Jaktår	Sett per jegerdag	Felt per jegerdag	Sett kolle per bukk	Sett kalv per kolle	Sett spissbukk per bukk	% bukker felt av sette bukker	% koller felt av sette koller	% kalver felt av sette kalver	Antall jegerdager
2018	0,23	0,049	0,85	0,45	0,3	38,46	18,18	20	163
2019	0,33	0,074	0,78	0,56	0,44	34,78	22,22	40	217
2020	0,46	0,072	0,57	0,76	0,36	26,67	5,88	15,38	152
2021	0,33	0,065	0,88	0,33	0,55	35,29	6,67	20	123
2022	0,24	0,035	0,84	0,44	0,73	21,05	12,5	14,29	201
2023	0,24	0,054	1,47	0,36	0,67	40	27,27	12,5	242
2024	0,48	0,072	0,78	0,83	0,42	21,62	6,9	20,83	207
2025	1,79	0,306	0,79	0,67	0,55	23,53	22,22	27,78	62

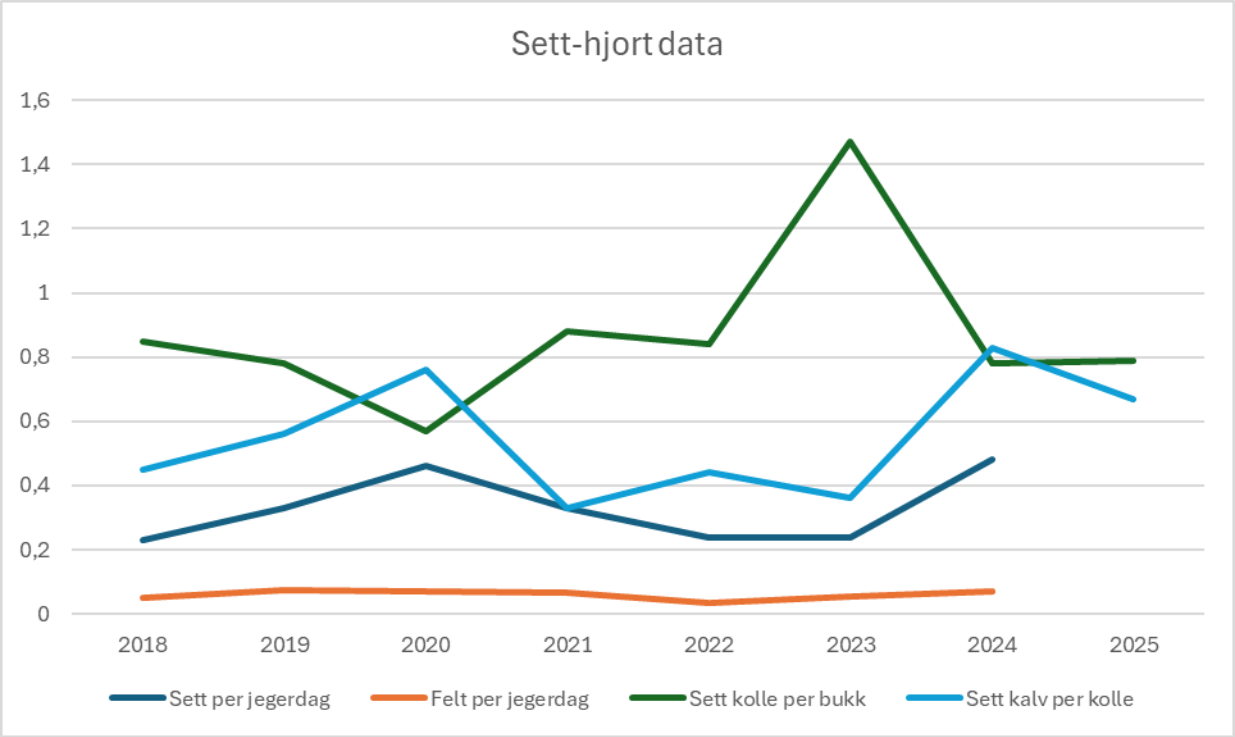

Figur 7 . *Sett-hjort data to siste bestandsplanperioder. Sett per jegerdag og felt per jegerdag for 2025 er ikke tatt med.*

Vurderinger.

Hjortestammen på Kvikne er i vekst, på lik linje med regionene rundt oss. For å stabilisere bestanden på dagens nivå økes kvoten til 30 dyr årlig. Hos hjorten er andelen store bukker («haremsbukker») viktig for bestandsutviklingen i et område, da kollene som regel vil trekke inn til områder der dominante bukker oppholder seg. Det er gjerne bukker fra 4 års alder som er i stand til å holde på harem, selv om også yngre bukker er reproduksjonsdyktige. Haremsbukker har i vår region som regel over 8 i geviret. Presisjonen til sett-hjort-data er lavere enn hva den normalt er for sett-elg. Dette tilsier en noe mer forbeholden bruk av sett-hjort-indeksene på nåværende tidspunkt.

Handlingsdel.

På Kvikne er det i varierende grad stasjonær elg. De aller fleste dyrene kommer trekkende til Kvikne når snøen smelter og forlater området når snøen faller. Skjøtsel og kultivering av skogområder foregår i svært liten grad, sprøyting med herbicider gjøres ikke i det hele tatt og vi kan si at det meste av valdet er ukultivert med unntak av noen grad av hogst og granplanting. Arealmessig utgjør dette så lite at det ikke utgjør noe problem for elgens mattilgang. Viltstelltiltak for elg på Kvikne har vært lite aktuelt fordi et svært lite antall elg overvintrer. Forsøk på å forsinke elgens trekk fra sommerområdene til vinterområdene ved støttefôring har tidligere vært forsøkt uten hell på Kvikneskogen [10].
Det er siden 2015/2016 blitt søkt og innvilget tillatelse til fôring av hjort og rådyr ved Bakken og Vollan. Prosjektet støttes økonomisk av Statens Vegvesen.

Avskytingsstrategi for elg.

Det legges opp til en årlig avskyting på 45 dyr. Kvikne storviltvald vil forsøke å ta ut:

- 42 % okse eldre enn kalv
- 28 % ku eldre enn kalv
- 30 % kalv (minimum)

Oksekvoten fordeles på 1/3 stor og 2/3 liten okse, hvorav liten okse har 2 takker på skytters side

Fordelingen er valgt på bakgrunn av sett elg-data som viser moderat kalveproduksjon, økende *sett per jegerdag* og et kjønnsforhold som gir rom for en relativt høy andel okse i uttaket. For å ivareta produksjonsevnen i bestanden holdes ku-uttaket på et moderat nivå. Dersom målsetningen det enkelte år ikke nås, skal valdet rette opp avskytningen det kommende år, slik at samlet avskytning for planperioden blir som vedtatt i bestandsplanen. Avskytingen må imidlertid ta hensyn til utviklingen i sett-elg-data over tid. Dersom trenden i ku/okse-forholdet fortsetter å gå nedover, må uttaket av hanndyr reduseres og kyr prioriteres i bestanden.

Tabell 6. *Avskytingsplan for elg Kvikne Storviltvald 2025 – 2029.*

År	Okser	Kyr	Kalv	Totalt
2026	19	12	14	45
2027	19	12	14	45
2028	19	12	14	45
2029	20	13	12	45
Sum	77	49	54	180

[10] Langtjernet, K. pers. medd.

Begrunnelse for valgt fordeling i uttaket.

Avskytingsstrategien for de neste fire årene er godt tilpasset utviklingen i sett-elg. Økningen i sett per jegerdag tyder på at elgbestanden er i vekst, noe som gjelder for hele regionen. For å oppnå målsettingen om å stabilisere elgbestanden på Kvikne, er det nødvendig med bestandsregulering gjennom økt avskyting. Kvikne Storviltvald ønsker å fordele denne reguleringen mellom kalv- og ungdyrsegmentet i bestanden.

I. Bevissst moderat andel kalv i avskytingen.
   Et uttak på minimum 30 % kalv er valgt som en moderat regulering som skal bidra til bestandsstyring uten å øke belastningen på ku-segmentet. Gitt målsettingen om å holde kuuttaket lavt, er dette vurdert som en mer hensiktsmessig modell enn sterkere beskatning av voksne hunndyr.
II. Begrenset kuuttak i avskytingen.
   Kalv per kalvku har ligget relativt stabilt mellom 1,07 og 1,27, med de fleste år rundt 1,1–1,2. Dette er lavere enn målsettingen og tyder på en brukbar, men ikke svært høy produksjon. Dette tilsier at en bør være forsiktig med å legge for stort uttak på kyr, fordi kuene er selve grunnlaget for framtidig kalveproduksjon. Et uttak på 28 % ku vurderes derfor som mer forsvarlig enn modeller med høyere uttak. Det bør prioriteres kyr uten kalv og yngre kyr i avskytingen dersom dette praktisk lar seg gjøre. Vær varsom med store, produktive kyr
III. Høy andel okse i avskytingen.
   Ku per okse varierer mye, men har de siste årene ligget i området 0,95–1,20. Dette viser at okseandelen i bestanden er god, samtidig som ku/okse-forholdet fortsatt ligger i nedre del av eller under målsettingen. En relativt høy okseandel i avskytingen kan derfor bare forsvares fordi kuuttaket holdes lavt. Dersom ku/okse-forholdet svekkes ytterligere i planperioden, må okseuttaket reduseres.

Avskytingsstrategi for hjort.

Kvikne skal ha en årlig kvote på 30 dyr alle år av bestandsplanen. Valdet skal prøve å ta ut:

- ca. 65% kalv og ungdyr
- ca. 20% voksne hunndyr
- max 15% voksne hanndyr (stor bukk ≥ 8 tagger)

Det er satt maksgrense på:

- Det kan felles maks 5 voksne hanndyr (stor bukk ≥ 8 tagger).
  Frem til og med 30. september kan bare en (1) voksen bukk felles per jaktområde.

- Det kan felles maks 6 voksne hunndyr (2,5 år eller eldre.)
  Alle hinder med kalv er 2,5 år eller eldre.

- Det kan felles maks 10 hanndyr eldre enn kalv,
- Det kan felles maks 9 hunndyr eldre enn kalv

Dersom det enkeltår felles mindre enn ca 20 % voksne hunndyr (6 koller), overføres «restkvoten» til neste år slik at det er felt ca. 20 % voksne koller ved slutten av planperioden. Dersom det felles mer enn 15 % eldre bukk et enkeltår, bør det rettes opp påfølgende år slik at det maksimalt er felt 15 % voksne bukker ved slutten av planperioden.

Denne fordelingen skal tilstrebes årlig. Avvik i årlig kjønn- og aldersfordeling justeres året etter, og til slutt i siste år i planperioden. Målet er at kjønn – og alderssammensetning for alle felte dyr i fireårsperioden stemmer etter jaktslutt i 2029.

Avskytningsstrategi for rådyr

Valdet skal ha kvotefritak i bestandsplanperioden. Uttaket av dyr skal som tidligere hovedsakelig reguleres av vilttettheten og jegertrykket. Det forventes uansett at uttak gjennom jakt maksimalt vil være på høyde med irregulær avgang gjennom viltpåkjørsler langs riksvei 3.

Vedlegg.

Avgift ved feilskyting av elg.

Vektgrense ved feilskyting

Maksimum vektgrense for årskalv er satt til 110 kg. Dette innebærer at dyr under 110 kg regnes som kalv, tilsvarende klassifiseres dyr fra og med 111 kg som voksne dyr.

Nedklassifisering:

Veiing for nedklassifisering koster kr. 350,-

Avgifter ved feilfellinger:

Avgift for feilskyting skal uoppfordret sendes til Kvikne Utmarksråd på konto 1895.22.12199 og merkes med ”feilfelling av elg”. Ubetalt avgift kan inndrives uten søksmål.

Kalv kan felles istedenfor eldre dyr uavhengig av kjønn.

Hvis dyret har riktig alder, gjelder ingen vektgrenser.

Skyter man eldre dyr i stedet for kalv skal det svares for følgende avgift:

F.o.m. 111 kg. kr. 150,- pr. kg.

Skyter man ku i stedet for okse skal det svares for følgende avgift:

F.o.m. 111 kg. kr 150,- pr. kg.

Skyter man okse i stedet for ku skal det svares for følgende avgift:

F.o.m. 111 kg. kr 150,- pr. kg.

Alle avgifter regnes fra og med første kg over vektgrense.

Skytes det ku i stedet for kalv eller okse vil neste ku i tildelingen til rettighetshaver bli tildelt som kalv.

Skytes det okse i stedet for kalv eller ku vil neste okse i tildelingen til rettighetshaver bli tildelt som kalv.

Ved feilskyting av okse skal det svares for følgende avgift:

Kr 1500,- pr takk over 4 (avgift regnes fra første takk over 4). I tillegg mister man rett på stor okse påfølgende gang jaktlaget skal ha tildelt stor okse.

Hoder av alle småokser skal framvises for Kvikne utmarksråd v/daglig leder.

Ytterligere vurderinger, elg.

Kjønns- og aldersfordelingen i en elgbestand er avgjørende for produksjonen i bestanden. Siden jegerne er ansvarlige for ca. 85 % av dødeligheten i elgbestanden, har jegeren nærmest full kontroll over både bestandsstørrelse og struktur, dvs. alders- og kjønnsfordelingen i bestanden. En elgbestand med en «sunn» kjønnsfordeling bør ha ca. 35 – 40 % voksne okser, 1 ½ år og eldre. Samtidig bør jegerne spare voksne, produktive elgkyr og da især tvilling-koller og -kalver.

Det er tidligere vist i undersøkelser at usikkerhet i anslag av bestandsutvikling og jegernes evne til å ta ut riktig kvote, vil kunne ha store konsekvenser for stabilitet og avkastning i en elgbestand[11]. Simulert bestandsutvikling viste at den var spesielt følsom for tilfeldig variasjon i uttaket dersom hoveddelen av beskatningen ble lagt på eldre dyr. Variasjonen i bestandsstørrelse og avkastning økte i forhold til der hoveddelen av avskytningen ble lagt på kalv. Bestander hvor man i hovedtrekk beskattet eldre dyr viste også større sannsynlighet for ukontrollert bestandsnedgang, og ved et variabelt (i prosent av uttaket) årlig uttak av kyr innen forskjellige aldersgrupper vil dette kunne skape stor variasjon i kalvetilveksten året etter.

Avskytning som skissert ovenfor gir en produktiv elgstamme, forutsatt en positiv sammenheng mellom stammestørrelse og beitetilbud. Avskytningsmodell som i tillegg premierer uttak av lette eldre kyr er med på å høyne produksjonen av kalv. Rett kjønnsfordeling hos eldre okse og ku, hvor begge har en høy gjennomsnittsalder (6-9 år) og høy gjennomsnittsvekt, fører til en større andel fødte tvillingkalver. Dette skyldes den nære sammenheng mellom alder, vekt og evne til reproduksjon. En stamme med høy reproduksjonsevne gir muligheter til å holde en lav vinterstamme som samtidig gir god avkastning.

Uttak av elgku uten kalv

I en avskytningsmodell der en tar ut ku uten kalv vil det først og fremst felles 2-4 årige kyr. Årlig variasjon i antallet kyr som mister kalven(e) før eller rett etter fødsel, vil imidlertid kunne medføre forskjeller i aldersfordelingen av skutte dyr fra år til år med tilsvarende endringer i aldersfordelingen og produktiviteten av de gjenværende kyrne. Tilsvarende vil årlig variasjon i andelen kyr som høstes, for eksempel som følge av problemer med å finne tilstrekkelig antall kyr uten kalv, medføre variasjon i antall kalv året etter. Alternativt kan en tenke seg at avskytningen av ku ikke vil variere stort fra år til år som følge av at jegerne skyter også kalveførende kyr. Hvilke konsekvenser dette har for kalvens videre overlevelse finnes det lite data på, men sannsynligheten for at både kalvens overlevelse og framtidige produktivitet reduseres betraktelig er sannsynlig. Dette har igjen konsekvenser for stabiliteten og størrelsen av de neste års avkastning.

[11] Solberg, E. J., Heim, M., Sæther, B. E. og Holmstrøm, F. 1997. Oppsummeringsrapport, Overvåkningsprogram for hjortevilt. NINA Fagrapport, 30

Høyt uttak av yngre dyr

I motsetning til en høy kuavskytning vil en forvaltningsmodell med en overvekt av kalv og åring i avskytningen i mindre grad medføre ustabile elgbestander. Dette skyldes at kalver og åringer i svært liten grad er kjønnsmodne og gir derfor ingen kalv året etter. Variasjon i avskytningen medfører således ikke umiddelbar variasjon i tilveksten det etterfølgende år. Samtidig har man, om man hovedsakelig feller kalv, en mulighet til å kompensere for lavt uttak året etter ved å øke avskytningen av åringer. En kan derved justere inn variasjoner i produktiviteten, ved at sterke årsklasser av kalv kan beskattes over to år og svake årsklasser kan skånes. Simuleringsmodeller hvor en tar hensyn til tilfeldigheter i avskytning og bestandsanslag viser at en avskytning av kalv og åring medfører minst årlig variasjon i bestandsutviklingen.

Dreiing av kjønnsforholdet

Dreiing av kjønnsforholdet er et av de viktigste virkemidlene for å oppnå en økning av avkastningen i en hjortedyrbestand. Dersom en ønsker en stabil avkastning på 30 % av bestanden, bør en felle om lag 15 % eldre ku[12]. Dersom andelen av voksen ku i avskytningen blir redusert, vil bestandsveksten øke dramatisk. For Kvikne storviltvald sin del har imidlertid ku/okse-forholdet vært veldig lavt over en lang periode, og under anbefalingene siden tidlig 2000-tall. Avskytingen av voksen ku må derfor ses i sammenheng med sett-tallene. For kommende planperiode vil Kvikne storviltvald forsøke å holde seg innen samme målsetting for ku/okse som elgregionen (1,2-1,5:1) og må tilpasse avskytingen etter målsettingen og sett-elg data.

Langsiktig effekt av "negativ jaktseleksjon"

I tillegg til de ovenstående punktene vil vi til slutt peke på de mulige genetiske og evolusjonære (utviklingshistoriske) effektene av vår elgforvaltning, et moment som sjelden er inkludert i avskytningsmodeller. I en tid hvor jakt utgjør den overveiende dødelighetsfaktor for elgen er det imidlertid stor fare for at vår utvelgelse av dyr (jaktseleksjon) påvirker den genetiske sammensetningen i elgstammen. Spesielt vil dette være tilfelle ved beskatningsregimer som avviker sterkt fra det dødelighetsmønsteret som har vært med på å forme elgen som art. Elgen har i sin utviklingshistorie først og fremst dødd som resultat av predasjon fra ulv og bjørn, hvorav kalvene er blitt utsatt for den overlegent største dødeligheten. Selv om vi ikke kjenner de langsiktige evolusjonære konsekvensene av å dreie dødeligheten fra kalv over til eldre dyr vil et føre-var prinsipp tilsi at dette ikke bør gjøres. Med andre ord vil en selv i tilfeller der avskytningsmodeller viser seg å gi et

[12] Sæther, B-E., Solbraa, K., Sødal, D.P. & Hjeljord, O. 1992. Sluttrapport Elg-Skog-Samfunn. NINA forskningsrapport 28: 1-153.

økt kjøttutbytte på lang sikt, likevel måtte forholde seg til de mulige uheldige langsiktige effektene dette har med tanke på å bevare elgen som en art tilpasset norsk natur.